

Svět jako „celek“?

Zda je svět (ve smyslu úhrnu veškerenstva) pouhý úhrn (tj. hromada) nebo vskutku celek, nelze předem rozhodnout; zůstává to dlouhodobým úkolem pro zkoumání mnohými způsoby a po mnohých cestách. Nejde jen o otázku filosofickou, i když filosofie nepochybně nesmí předem možnost, že úhrn veškerenstva není pouhým „shrnutím“, pouhým „skladem“ či „skladištěm“ (jak říkal Masaryk), vylučovat ani zpochybňovat; také „vědecky“, tj. zejména ve smyslu teoretické fyziky a fyzikální kosmologie jsme zatím velmi daleko od znalosti dokonce všech „složek“ univerza (dnešní fyzika počítá s tím, že v našem Vesmíru je vedle asi 4% známé (tzv. baryonové) hmoty ještě tzv. temná hmota, které je prý asi kolem 23%, zatímco největší část Vesmíru, asi 73%, představuje tzv. temná energie). Proto rozhodně nemůžeme vyloučit, že přinejmenším nějaká část nebo složka temné hmoty nebo ještě spíše temné energie naplní funkci jakési ustavované a udržované, eventuelně vyvíjející se integrovanosti Vesmíru, takže by Vesmír jako „celek“ přece jen mohl být skutečností, a to dokonce skutečností, která je ve vývoji, směřujícím k integritě vyšší a komplexnější (byť možná naprosto odlišné od těch typů sjednocenosti či integrovanosti, jak je známe z biosféry). Jen jako příklad: gravitace by mohla fungovat jako integrující síla, neboť vytváří jakési výjimečné prostředí, které má vliv na onen „plochý“ prostor a čas, o němž nyní fyzikové začali zase mluvit. Možná, že něco analogického by mohlo platit i o některých dalších základních „silách“, ne-li o všech. Možná, že by se pak mohlo ukázat, že Rádl zachytil něco podstatného, když podtrhoval nejen to, že „živo ... je příbuzný morálnosti“ (18), ale když šel dokonce tak daleko, když doporučoval „vrátit se k antické víře, že celý svět, i hvězdy mají podíl na životě“ (0613, s. 93). Jen je zapotřebí chápat tzv. „hmotu“ jinak, nově, ne už jako něco mrtvého; právě tento „přírodovědecký“ předsudek Rádl opouští, protože v tomto vadném pojetí „to je hmota a tma kolem ní“ (dtto, s. 28). Možná by se pak mohlo ukázat, že Vesmír je opravdu v nějakém smyslu jakoby „živý“, že někam směřuje, že má úkol a program, že se v něm uplatňuje jakási „organizační mohutnost“, že tedy tento Vesmír představuje opravdové Univerzum, sjednocené nikoli „fyzicky“ a „fyzikálně“, tj. mrtvě (jak dnes už nerozumíme, co starým Řekům znamenala FYSIS), ale univerzálním úkolem (nikoli „cílem“ v aristotelském smyslu, který je předem „dán“).

(Písek, 080602-4.)